

I. N. 7.
 DISSERTATIO GRADUALIS
 DE
 NOBIS
 IN
DEO
EXISTENTIBUS,
 ACTOR. XVII: 28.

QUAM
 Conf. Ampl. Facult. Philos. in Reg. Acad. Aboënsi,
 PRÆSIDE

LAURENTIO O.
LEFREN,

L. L. O. O. & Græc. Profess. Reg. & Ord.

Publicæ Bonorum censuræ modeste subicit

ADAMUS SALVENIUS,

Tavastensis,

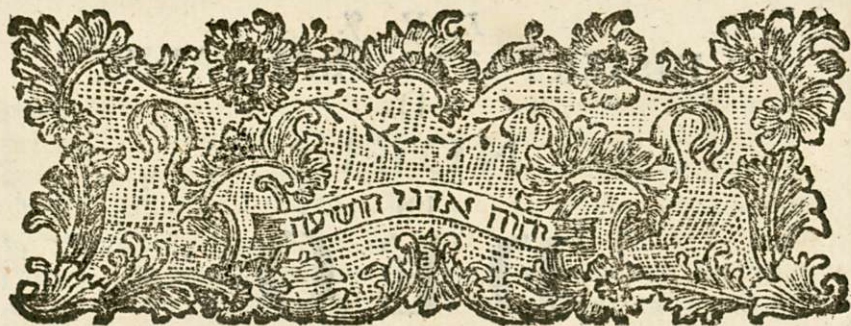
In AUDITORIO MAJORI, Die VIII Junii

An. MDCCLXXIV.

Horis. A. M. Consuetis.

A B O Æ,

Typis JOHANNIS CHRISTOPHORI FRENCKELL.

PRÆFATIO.

Quid adjumenti Regina Scientiarum Theologia ab Ancilla sua Philosophia exspectare possit, constare docet ex disputatione Pauli adversus Stoicos & Epicureos, quæ ACT. XVII describitur.

Quid adjumenti Regina Scientiarum *Theologia* ab Ancilla sua *Philosophia*, reliquisque humanis litteris exspectare possit, semper quaesitum, nunquam decisum fuit penitus. Hoc per singula eundo Secula, ex quo res Christiana cœpit, multis & variis ostendere possemus documentis, nisi brevitatem nobis injungeret festinatio, Quid hoc de Problemate suo jam ævo fenserit TERTULLIANUS, haud obscure prodit proverbium, quo *Philosophos Hereticorum Patriarchas* dicitare solebat. (a)
Huic

(a) In hoc effatum, quod adversus Hermogenem Cap. VIII. & de anima Cap. III. legitur, doctissima Dissertatione commentatus est, Doct. ADAMUS RECHEN-

Huic contraria erat sententia CLEMENTIS Alexandrini, qua, ut Hebræos lege, sic Græcos Philosophia ad Christum tanquam pedagogo deduci, statuebat (b). Inter utrumque horum se medium gerebat GREGORIUS, Nyssenus, qui, Philosophiam aliis nocuisse, aliis profuisse, sciscebatur. (c) Deinde ad nostra usque tempora in utramque partem continue disputatum fuit & adhuc sub Judice lis est. Nostra certe memoria has pugnas strenue pugnarunt plurimi, & in his novissime nobilissimus Scriptor Henriados & celeberrimus certaminis Divoniensis victor, quorum ille ex quatuor distinctis intervallis, quibus Litteræ ac Scientiæ latissime floruerunt, totidem quasi aurea secula fecit, (d) quæ tamen aliis facili negotio in

A 2

ferrea

BERGIUS, qui magno exemplorum numero, vere a TERTULLIANO sic adpellatos fuisse Philosophos, ostendit. Edita est Lipsiæ 1705.

(b) Verba sic habent: Ἐπαιδαγωγῶν καὶ φιλοσοφία τὸ ἑλληνικόν, ὡς ὁ νόμος τὰς Ἑβραίας εἰς κριστόν. Ipsa etiam Philosophia Græcos, ut lex Hebræos ad Christum tanquam pedagagus ducebat. Stromat. Lib. I. pag. 280.

(c) In vita GREGORII Ταμινατουρῆ sic de hoc Patre scribit: Τῇ ἐξῶ φιλοσοφία δι' ἐπιμελείας καθουλήσας δι' ὧν ἑλληνισμὸς τοῖς ἄλλοις βεβαιῆται, διὰ τῶν ἀδελφῶν πρὸς τὴν τῆ χειρῶν κατανύξιν. Cum externam Philosophiam magna cura sibi familiarem reddidisset, quibus rebus plerique in erroribus Græcorum confirmari solent, iis ille ad cognitionem religionis Christianæ est deductus. Operum GREGORII Nysseni Tom. III. p. 539.

(d) Hoc nomine facile adgnoscitur non minori in-

ferrea mutavit, (e) hic (f) vero omnes ingenii opes, quas possidet locupletissimas, paradoxo insumfit responso, quo id pro virili egit, ut, Litteris deletis & Scientiis expunctis, barbara revocarem tempora, quibus *Græce nosse suspectum, Hebraice prope hereticum* erat. Quid vero de tota hac controversia sentiendum sit, vix aliunde rectius, quam ex *Sacra Pagina* disci potest. Hæc enim ut inanem eruditionis speciem nomine cognitionis indignam pronunciat, ita solidam scientiam subinde debitis ornat encomiis. Quid? quod hanc posteriorem non solum disertis verbis extollere, sed etiam, quod efficacius est, merita ipsius luculentis rerum testimoniis commendare passim soleat. Si illustre aliquod exemplum adferri optas, evolvere poteris ACTOR. APOST. Caput XVII. & specimen tibi lectissimum dabit doctissima simulque gravissima PAULI disputatio *κατ' ἀνθρώπων* adversus Philosophos *Stoicos & Epicureos*, quæ hos suis ipsorum telis confoslos superavit. Cæcus sit oportet, qui non videat, quantum auxilii

genii bonitate, quam animi levitate famigeratissimus DE VOLTAIRE.

(e) Hoc egregie præstitit celeberrimus Genevensium Pastor ANT. JAC. ROUSTAN in *Offrande aux autels & à la Patrie*, & nominatim in ea operis parte, quæ in Svecanam linguam conversa, sub titulo: *Historisk Granskning öfver de af Herr VOLTAIRE föregifna Fyra Lycksaliga Tider*. Upsaliæ anno 1769 prodiit.

(f) J. J. ROUSSEAU, *civis Genevensis*, quo utrum exquilita eloquentia, an paradoxis sententiis alius celebrior unquam existerit merito dubitatur. *2 voll (v)*

auxilii ad hanc victoriam reportandam Apostolo tulerit eruditio, quam sibi in Schola GAMALIELIS comparaverat uberrimam, non minus *Græcorum* profanis, quam *Hebræorum* Sacris Voluminibus diligentissime evolutis atque excussis. Nobis igitur, cum pro laurea disputandum esset, non aliud dignius visum est argumentum, quam quod hæc lauro & cedro dignissima præbet disputatio. Quoniam vero maxima urgemur festinatione, satis habere cogimur, si, præteritis cæteris, quæ ab aliis sufficienter evoluta sunt, operam nostram uni tantum voci, quam illi fere intactam reliquerunt, impendamus, verbo nimirum *ἰουδὲν*, quippe in quo, nisi valde nos fallit opinio, plus latet emphaseos, quam ullus interpretum, quos nobis quidem videre contigit, qua decessisset cura, exposuit. Hujus verbi plenior notionem dum evolvere conamur, Te LECTOR BENIVOLE, quo docet studio & officio rogamus, ut innocuum conatum meliorem in partem interpreteris.

§. I.

Quibus ex rebus ansa nobis data sit suspicandi, verbo ἰουδὲν hoc quidem loco plus inesse emphaseos, quam iis persuasum fuit interpretibus, qui in sola & nuda existendi notione adqueverunt.

Multas & varias esse circumstantias, ad quas diligentibus Scripturæ interpretibus subinde respiciendum sit, si, quid in quoque oraculo lateat emphaseos, feliciter indagare velint, res ipsa loquitur.

In his locum omnino tuetur adtenta & cordata (a) consideratio ordinis, quo tum integræ formulæ, tum singula verba se invicem excipiunt. Quamvis vero non facile occurrat casus, in quo ratio ordinis negligi possit, nunquam tamen diligentius ad hanc circumstantiam respiciendum, quam cum *breves & graves* occurrunt sententiæ, quæ *quot verba; tot pondera* habere solent. Neque enim raro accidere potest verbis, ut pro alio atque alio, quo disponuntur *ordine*, alios atque alios nanciscantur significatus, qui toto sæpe cælo sunt diverfi. Hinc idem fere ex *ordine verborum* lucrantur sententiæ, quod ex varia structura machinæ. Quum vero nullus ordo esse possit sine *ratione* eum *determinante*, ad hanc sedulo adtendendum esse, constat. Latet vero hæc ratio in *rebus ipsis*, ex earumque visceribus studio & iudicio eruenda est. Cumque adeo inter *indolem rerum & ordinem verborum* nexus quidam perpetuus regnet, non mirum, si *nunc indoles rerum ex ordine verborum, nunc ordo verborum ex indole rerum*

(a) Hoc epitheton eo magis necessarium fuit adponere, quod non desunt ingenia modum servare nescia, quibus subinde accidit, ut ex ordine verborum *varia venentur mysteria*, quæ verborum auctoribus nunquam in mentem venerunt. Hoc vitio maxime laborare solent juniores, quorum nondum maturuit iudicium. Mirum igitur non est, quod B. Doct. RAMBACHIUS hoc interpretandi adminiculum *virile* vocat, quandoquidem ante omnia maturum & subactum postulat iudicium. Vide J. J. RAMBACHII *Instit. Hermeneut. Sac. Lib. II. Cap. VI. §. XIV.*

rum cognosci & intelligi possit. Quo autem quisque Scriptor ingenio, iudicio & studio ceteris est superior, eo ordinis quoque naturalis solet esse observantior. Quis igitur non sentit, quam exacta ordinis ratio ubique locorum regnare debeat in iis Scriptis, quæ SPIRITUM SANCTUM adgnoscent auctorem. Nunquam igitur in his interpretandis rectius versaberis, quam cum utroque uteris oculo, altero rebus, altero verbis intento. Adtenta enim consideratione rerum, tanquam virgula quadam divinatoria, sæpe veriores vocum notiones detegere possumus. Hoc nobis accidisse existimamus circa verbum *ἰσμεν* in formula: *ἰν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν, καὶ κινῶμεθα, καὶ ἰσμεν* ACT. XVII: 28. Vix enim hanc formulam paulo attentius perlegeramus, cum nobis animadvertere videremur, huic verbo, *ἰν ordinis*, quo verbis *ζῶμεν καὶ κινῶμεθα* postpositum est, multo efficaciorum competere significationem, quam si filii persuaserunt, qui nihil in eo præter puram putam existendi notionem quæsierunt. Si nihil amplius dicere voluisset Apostolus, quam nos in DEO vel per DEUM *existere*, verbum nostrum potius primo, quam ultimo posuisset loco. Sic enim ordinem naturalem observasset, cum nemo homo dubitare possit, quin prius sit *esse*, postterius *operari & pati*. Quid igitur faceremus? Aut enim verbo *ἰσμεν* tribuenda erat significatio, quæ cum loco, quem inter cætera tenet, amice conspiraret, aut Apostolo vitium sermonis tribuendum, quod ne in rudioribus quidem tironibus eloquentiæ ferimus. (b) Non hoc vero,

sed

(b) Inter prima præcepta, quæ futuris dicendi Ma-

sed illud adsumendum esse, res ipsa docet. Paulus tam Græcorum, quam Hebræorum in litteris veratissimus erat. Ipsi igitur tantam vel *ignorantiam*, vel *oscitantiam* impingere maxima fuisset injuria, eoque major, quod omnibus in partibus disputationis, ex qua hoc verbum est desumptum, non minus maturæ *prudentiæ*, quam solidæ doctrinæ adeo excellentia refulcent specimina, ut nihil unquam viderimus excellentius. Huc accedit, quod non tam *Apostolus*, quam *Spiritus sanctus*, qui singula loquenti verba inspirabat, vitii postulandus esset, quod vel mente concipere impium foret. His igitur rite expensis, verba Græca, quæ nunc adducta sunt, sic Svehice reddi debere judicamus: *Ty uti Honom lesvom wi, rðroms och hafsvom waraktighet.* Hæc interpretatio non modo naturalem servat ordinem rotationum, sed ipso quoque contextu confirmatur, quatenus Apostolus supra, commatibus 24 & 26, distinctam fecerat mentionem *creationis* tam generalis totius *mundi*, quam specialis *generis humani*, & hac formula citra controversiam de beneficio *sustentationis* ac *conservationis* agit. Ut igitur pro vera & bona

gistris inculcare solent Rhetores, merito hoc referimus, quo nullum verbum alio loco ponere jubentur, quam qui rationi ordinis naturalis conveniat. Atque hæc regula eo plus habet auctoritatis, quod non ex vapidis criticorum cerebello exsculpta, sed ex optimorum Scriptorum optimis exemplis desumpta est, & non minus a *Sacris* quam *profanis* auctoribus toties observatur, *quoties aliquid interest, quo ordine verba ponantur.* Confer sis GERH. JOH. WOSSI *Instit. Orat. Lib. IV. p. 54.*

na adgnosci possit nostra interpretatio, nihil restare videtur, quam ut idoneis argumentis ostendamus, verbum *εἶναι* hanc emphaticam significationem revera *admittere*. Atque hoc illud est, quod nunc præstare adgrediemur.

§. II.

Utrum Paulus verba: ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶουσ, καὶ κινῆσθαι, καὶ ἰσμεν, suopte ex fonte hausserit, an vero alienis ex rivulis derivaverit, paucis disquirat.

Prius vero, quam hanc telam ordiri commode queamus, necesse fuerit paucis disquirere, quid tenendum sit de origine verborum Apostoli: ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶουσ, καὶ κινῆσθαι καὶ ἰσμεν. Quæri enim potest utrum ea suopte ex fonte hausserit, an vero alienis ex rivulis derivata in suum duntaxat usum prudenter converterit. Neque omnino perinde est quomodo-
 cunque ad hanc quæstionem respondeatur, cum alius sit nervus argumentorum, quæ pro emphatica significatione verbi *ἰσμεν* pugnant, si ipse Apostolus, quam si alius quispiam primus formulæ hujus auctor statuatur. Cum alii hoc, alii illud adfirment, & utraque hypothesis veri speciem præ se ferat, nos rem optime expediri judicamus, si commoda *distinctione adhibita*, ad quæstionem respondeamus. Si igitur de ipsa *materia* formulæ Paulinæ sermo fuerit, non dubitamus, quin ad varia respiciat effata veterum, quorum scripta Apostolus diligenter evol-
 verit. Ratio hæc est, quod loca huic parallela pas-

sim in monumentis veterum Scriptorum (a) occurrunt, quodque a prudentia Pauli alienum non erat Stoicos & Epicureos, quibuscum disputabat, suis ipsorum telis retundere. Quod si vero quis nobis persuadere velit, hanc formulam totidem litteris ac syllabis eodemque verborum ordine ab Apostolo aliunde adsumtam esse, nã is fortiora argumenta adferre debet, quam quæ hactenus adtulerunt, qui hanc defendunt sententiam. Putat quidem celeberrimus HENR. HAMMONDUS Paulum hic respexisse ad hos veteres jambos:

Ζῶμεν δ' ἐν αὐτῷ, καὶ κινῶμεθα,
καὶ ἐσμέν &c.

Sed cum nuda solummodo verba adducat, nulla mentione facta nominis Auctoris nedum loci aut ævi, quo floruerit hypothesein viri docti eo minus adsumere possumus, quo verisimilius est, ipsos hos jambos ex verbis Paulinis efformatos fuisse. Provo-
cat quidem ad verba Pauli, quæ proxime præcedunt: ὡς καὶ πρὸς τῶν καθ' ἡμᾶς ποιητῶν ἐπέμιας. verum hoc argumen-
tum, nostro quidem iudicio, debilius est, quam ut rem conficiat. Præterquam enim quod exemplum citationis, quæ & antrosum & retrorsum spectet, non

(a) Nisi angustia paginæ prohiberet, integram fere centuriam effatorum Paulinis similia ex ORPHEO, ARATO, ÆSCHYLO, EUPHORIONE, ARISTOPHANE, XENOPHANE COLOPHONIO, aliisque producere possemus. Cui ea videre volupe fuerit, is evolvere poterit commentarios in hunc locum, & nominatim J. C. VOLFII, & quos ille citat.

non facile adferri potest, verisimillimum est, Paulum voce *πῆς* respexisse ad plures Poëtas, qui id quod sequitur *τῆ γὰρ καὶ γῆθ· εἰσὺν* usurparunt, præfertim ex quo idem effectum iisdem fere litteris & syllabis & apud ARATUM & apud CLEANTHEN inveniri demonstratum est. (b)

§. III.

Usui verbi εἰς conformem esse notionem existentie continuatæ, ex variis probat indiciis, quæ Sacra Litteræ exhibent.

His præmissis ad ipsum pergimus institutum, quod eo spectat, ut usui verbi *εἰς* non repugnare ostendamus notionem efficaciorē EXISTENTIÆ CONTINUATÆ, quam ipsi hoc loco tribuimus. Omnium igitur primum Sacras Litteras consulere placet, ut quænam illæ testimonia exhibere possint, cognoscamus. Hæ duas continent classes locorum, quæ nostro scopo inserviunt. Altera eorum est, in quibus hoc verbum de divina Christi natura omnium tum mutationis, tum defectionis experte prædicatur, altera eorum, quæ certa continent indicia, ex quibus permanendi & perseverandi significatio huic verbo quandoque subesse intelligitur. Prioris generis est locus Joh. 1: 1. *Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος*, ubi verbum *ἦν* de *λόγος* usurpatum e diametro opponitur

B 2

verbo

(b) ARATI verba inveniuntur apud CLEMENTEM Alexandrinum V. Stromat, unde JOH. QUISTORPIUS ea descripsit in Annot. ad h. l. CLEANTHIS vero apud BRUCKERUM in h. l.

verbo γέγονεν, quod commate sequente de creaturis
 prædicatur. Quemadmodum enim hoc *contingentem*
 & *mutabilem* designat *existentiam*, ita illud *necessari-*
um & sempiternum existendi modum insinuat. Quod si
 cui iusto obscurius visum fuerit, is idem clarius
 discere poterit ex Joh. Cap. VIII: 58. ubi verba: *πρὶν*
Ἀβραάμ γενέσθαι, Ἐγὼ εἰμι, quæ eandem continent op-
 positionem inter *mutabile & immutabile, temporarium &*
æternum, ob eamque causam nostræ sententiæ ad-
 huc clarius patrocinantur. Nunc ad ea pergimus
 dicta Scripturæ, in quibus, uti diximus, verbum ἵ-
 ραι vim *degendi, versandi, commorandi & permanendi*
 habet. Hujus generis cum magnus sit numerus,
 pauca adduxisse sufficiat. Sic ἵσθι ἐκεῖ. Matth. II: 13.
 non significat simpliciter *esto ibi*, sed *permane ibi*,
 cui v. 15. respondet καὶ ἦν ἐκεῖς, quod reddendum:
ibique permansit. Similia exempla videre est Marc.
 II: 13. & Luc. I: 80. Ejusdem etiam generis est
 effatum Salvatoris: τοσῶτον χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, Joh.
 XIV: 9. tanto temporis spatio apud vos *permaneo*,
persevero. ἐν ταῖς ἵσθι I Tim. IV: 15. his *immorare*,
subauditur περὶ γυμνασίου, negotiis. Idem v. 16 dicitur
ἐπιμένε ἀνέγκαις, manifesto argumento, veram esse no-
 tionem, quam expressimus. Huc etiam pertinet re-
 sponsum Salvatoris: ἐκ ἡδεῖτε, ὅτι ἐν τοῖς ταῖς πατέρας μου
δεῖ εἶναι με Luc. II: 49. Nonne novissetis, oportere
 me iis (sive locis sive negotiis) quæ sunt *Patris mei*,
immorari? Hic locum habere significationem *com-*
morandi aut immorandi, prout ad pronomen τοῖς
 aut ταῖς aut περὶ γυμνασίου subauditur, res est certissima.
 Parentibus domum properantibus, longius sibi tem-
 pus

pus Hierosolymis commorandi sumserat JESUS, totumque illud tempus in Synagogis versatus fuerat, institutionibus & disputationibus doctorum assiduam impendens operam. Hoc cum illi exprobarer Mater, *debitam* fuisse *moram* respondit. Unum adhuc locum addam Joh. XVII: 11. ἄν ἐπὶ εἰμὶ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ ἄτι ἐν τῷ κόσμῳ εἰσὶν. Ego non *permaneo* ulterius in mundo, sed hi *permanent* in mundo. Atque ex his paucis constare arbitramur, *usum verbi non repugnare notioni*, quam nos rei evidentia ducti adoptavimus. Et si quid forte adhuc supersit dubii, id facile discutietur, ubi adjecti fuerint *usus verbi Patristicus & Philosophicus*, ad quos nunc transitum faciemus.

§. IV.

Eandem notionem ex usu verbi, qui in Scriptis Patrum invaluit, ulterius confirmat.

Ratio igitur ordinis nunc postulat, ut *Scrinia ferutemur Patrum*, quid ex iis ad sententiam nostram, muniendam adjumenti eruere possimus, visuri. Hoc genus subsidii latissime patet, tantoque se robore jactat, ut si illud paulo fortius urgere vellemus, periculum esse videretur, ne potius *nimum* quam *parum* demonstraret. Sed verum fatebimur. Vanus iste metus est. Pleraque enim testimonia Patrum, cum ad hanc referuntur causam, *specie* quam *ponderis* præstantiora invenimus. Hoc certe de iis vere prædicari potest, quæ vim probandi, qua eminare videntur, non tam *Græcis*, quam *Hebrais* ex

fontibus hauserunt. Intera nonnulla feligemus, quæ cæteris solidiora invenimus. Ad locum Joh. VI: 58 quem §. præcedenti adduximus, sic commentatur CYRILLUS Alexandrinus. Οὐκ ἔστι σφύρα καὶ καλῶς ἐπὶ μὲν τῷ Ἀβραάμ τὸ γενέσθαι ἤθησαν, ἐφ' ἑαυτῆ δὲ τὸ εἶμι, δεικνύς, ὅτι τῷ μὲν ἐξ ἑκ ὄντων γενομένῳ πάντως ἔπειτο, καὶ τὸ φθίρεσθαι δεῖν, τῷ δὲ αἰεὶ ὄντι τὸ πρὸς τὸ μὴ εἶναι χωρεῖν ἐκ αὐτοῦ συμβαίνει ποτὶ. Μείζων ἔν ἀρχῇ καὶ κρείττων τῷ Ἀβραάμ. Μείζων μὲν ὡς αἰδιό, κρείττων δὲ ὅτι ἔ φθίρεται, κατὰ τὴν ἐκείνου. *Proprie autem admodum & recte de Abrahamo usurpat illud fieri, de se ipso vero SUM, docens omni, quod ad generationem productum est, omnino competere, ut intereat, ei vero qui semper sit, nusquam accidere posse, ut ad non esse procedat. Major itaque & præstantior est Abrahamo. Major quidem ut æternus, præstantior vero, quia non est interitui, ut ille, obnoxius. Notionem verbi εἶναι hic Pater ponit in perpetua existentia, quæ interitui non sit obnoxia, atque hanc propriam esse adfirmat. Hoc eum non ex Hebraismo sed ex Gracismo didicisse, arguunt termini technici ὄντων & ἐκ ὄντων, quos §. seq. propius intuebimur pleniusque evolvemus. Pari modo eundem locum illustrat THEOPHYLACTUS his verbis: Vide, non dicit, antequam Abraham fieret, ego ERAM, sed SUM. Istud enim verbum SUM DEO proprie convenit, eo quod PERPETUUS est & SEMPITERNUS, id quod hoc verbum significat. Et paulo inferiorius dicit: Τὸ δὲ εἶμι πῶς φθόρος ἀμνηστίας καὶ αἰδιότητος θεῶν ἐμφαίνει. Verbum autem SUM, divinam, & ab omni corruptione alienam sempiternitatem designat. Ex his videre licet, ex mente Patrum εἶναι proprie modum*

dum existendi divinum dicere, quatenus is æterna, eaque immutabili ac incorruptibili gaudet subsistentia. Quando igitur hoc verbum de hominibus usurpatur, analogice intelligendum est de existentia in suo genere perpetua. Possemus plura Patrum testimonia in robur hujus sententiæ adferre, nisi hæc fini sufficere viderentur. Interea AUGUSTINUM, EUTHYMIUM ZIGABENUM, IRENÆUM & ATHANASIVM idem sensisse, cognovimus. Confr. FR. AD. LAMPE in *Johannem* Tom. II. p. 515. seqq.

§. V.

Quem usum idem verbum apud Philosophos habuerit, exponit & ad præsentem questionem adcommodat.

Quod hactenus partim *Scripturariis*, partim *Patristicis* evincere conati sumus specimenibus, id ulterius ex usu verbi *εἶναι*, qui in *Scholis* obtinuit *Philosophicis*, confirmare studebimus. Primum quidem hoc observantis, idem *Philosophicis*, quod *Patristicis* in monumentis obtinuisse *discrimen* inter verba *εἶναι* & *γενεσθαι* Opportune hic occurrit memorabilis locus PLATONIS in *Protagora*. (a) *Ταυτὸν οὐ δὸξαι εἶναι τὸ γενεσθαι καὶ τὸ εἶναι ἢ ἄλλο; ἄλλο, εἴ τι, εἴη ὁ περὶ αὐτοῦ.* Num putas, quod idem sit *FLERI* ac *ESSE*, nec ne? *PRODICUS* respondebat, per *Jovem*, aliud quid. In quo vero hoc discrimen posuerint, paulo distinctius exposuis-

(a) Hoc fide referimus Celeb. LAMPE L. c. Tom. I. pag. 294, ubi se ex COCCEJO hoc didicisse fatetur.

posuisse juvabit. Quum antiqui *Philosophi* hanc ad-
spectabilem rerum universitatem contemplantur,
idem, quod nos omnes, observabant, nihil fixum
esse, nihil firmum, sed perpetuo mutari, variari &
alterari omnia, alia oriri, alia occidere, alia nasci,
alia perire, quæque paulo diutius durare videantur,
ea tamen singulis momentis novas induere formas,
nec quidquam sensibus occurrere, quod non isto vi-
cissitudinum Euripo citius serius abripiatur. Matur-
re igitur in Scholis Philosophorum moveri cœpit
quæstio, *essetne aliquid stabile ac perenne*, quod, ce-
teris omnibus mutatis, *idem semper sibi que simile ma-
neret?* Quæ prioris erant generis *γίνεσθαι*, quæ post-
erioris *ἴσθαι* dicebantur. Quod igitur ex hoc poste-
riori verbo formabatur participium *ὄν*, id rem signa-
bat, quæ stabilis & perennis esset naturæ, ac mu-
tari & variari nesciæ. Oppositum *ἐκ ὄν* l. *μὴ ὄν*, non
id denotabat, quod nos *nihilum* vocamus, sed rem
naturæ *caducæ* & continuis *mutationibus obnoxia*. Hinc
non mirum, quod DEUM proprie *ὄν* l. *ὄν* adpella-
bant, ut ex Patribus modo audivimus. Hujus rei
illustre argumentum est illud *εἶ, es*, quod templo
Delphorum inscriptum erat. Hoc enim DEUM si-
gnari, passim docent Philosophi, (b) idque nomen
graviter vocat AMMONIUS (c) *ἀληθῆ καὶ ἀψευδῆ καὶ*
μόνον

(b) Videatur DICKINSONIUS *Delphis Phœnicissan-
tibus* Cap. X MAJUS *Observat. Sacr.* Lib. I. pag. 85.
HENSCHENIUS *Enthusiasm. Platonic.* p. 123. EKHAR-
DUS *Technica Sacra* Cap. I. §. 9.

(c) Apud PLUTARCHUM *περὶ τῆς εἰς ἐν Δέλφοις* p.
292. Ed. Erf. citante LAMPIO L. c. Tom. I. p. 294.

*μὴν μόνω προσηγορίαν τῆς τῆς ἑῶν προσηγορίας. Veram
 minimeque falsam & solam Soli (DEO) convenientem
 adpellationem, qua ESSE dicitur. Non tamen teme-
 re existimandum est, solum DEUM veteribus dictum
 fuisse ἔσθαι. Habebant enim & alia ὄντα, quæ jam
 verbo tetigisse iuvabit. Sic verum Scientiæ obje-
 ctum ὄντα vocabant. Sapientiam enim definiverunt
 ἐπιστήμη ἀληθείας ἐν τοῖς ἑῶν, quod non exponi debet scientia
 veritatis, qua in ipsis rebus lateat, sed scientia
 circa eas res occupata, quæ sunt æterna nullique muta-
 tioni aut variationi obnoxia. Habebant vero duo ge-
 nera ὄντων, quorum alterum vocabant ἄριστος ἐὶν & κω-
 εῖος ἐὶν, vere & proprie tale, alterum ὁμωνύμως ὄν, æ-
 quivoce tale, in quantum videlicet participaret de
 natura eorum, quæ ἄριστος ὄντα dicebantur. Priori
 modo DEUS est, posteriori nos sumus. Ut vero in-
 telligamus distinctius, quænam illis κωεῖος, quænam
 ὁμωνύμως dici solerent ὄντα, NICOMACHUM & JAM-
 BLICUM audire volumus de his rebus differentes.
 Ille sic scribit: (d) Ea quæ sunt, definebat illa, quæ
 secundum idem, ac eodem semper modo sunt perfecta &
 nunquam ne minimo quidem temporis momento immu-
 tantur. Hæc vero esse expertia materie, ac quorum
 per participationem cetera, quæ æquivoce dicuntur
 esse, sunt ac dicuntur. Corpora namque ac materialia
 in perpetuo fluxu ac mutatione esse, per omnia imitan-
 tia naturam & proprietatem materie ac substantiæ æ-
 ternæ. Hic vero, Quæ sunt, agebat, ea esse, quæ
 C sine*

(d) Textam originalem adposueramus, sed propter inopiam typorum Græcorum eum coacti fuimus expungere.

*sine materia forent ac aeterna, & per se agentia, cu-
jusmodi sint omnia incorporea. Aquivoce vero reliqua
esse, secundum participationem eorum, qua revera sic
dicuntur.*

Plura qui desiderat, evolvere poterit aureum li-
bellum JOH. SCHEFFERI *Argentoratensis* de natura
& constitutione Philosophiæ Italicæ pag. 56 seqq.
& JOH. LAURENT. MOHEMII *Dissert. de Crea-
tione Mundi ex nihilo totam.*

§. VI.

*Adjecta brevi explicatione totius formalæ, opellæ finem
imponit.*

Nunc igitur nihil aliud superest, quam ut totius
formulæ Paulinæ verum exponamus sensum. Is vero
huc redit: DEI beneficio in solidum debemus vitam
motum & perseverantiam in existendo. Præpositio e-
nim ἐν, quæ hic occurrit, neque locum, neque statum
innuit, nedum totum, in quo singuli tanquam minimæ
particulæ containeremur, ad eum modum, quo particulæ
aqueæ in tota massa aquea fluitant, ut absurde somniant
Pantheistæ, sed verum & vivum causæ efficientis
influxum. Hoc res ipsa docet, & ne exempla desint, ex
quibus hic hujus voculæ significatus cognosci queat,
Lectores rogamus, ut, præter alia, hæc loca Scripturæ
evolvant & expendant. Luc. VI: 1. Rom. VIII: 15.
Matth. IX: 34. XII: 24, 27, 28. 1. Cor. VI: 2. Heb. 1: 2.
atque ita finem huic opellæ imponimus, devoto animo
adgnoscentes gratiam ejus, ἐν ᾧ ζῶμεν, καὶ κινῶ-
μεθα καὶ ἐσπόμεν.

